

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av socialvårdslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

Socialvårdslagens stadganden om utkomststöd föreslås bli ändrade så, att föräldrarnas skyldighet att understöda en person i åldern 18-20 år så att denne erhåller en nödvändig utkomst utvidgas. Föräldrarna anses framöver, om det prövas skäligt, skyldiga att understöda en ung person i åldern 18-20 år oberoende av om denne studerar eller inte. Understödsskyldighet föreligger dock inte om den unga personen i fråga lever i eller har levt i äktenskap eller har barn. Det föreslås att utkomststödet skall vara en förmån

som kommer i sista hand i förhållande till föräldrarnas understödsskyldighet.

Propositionen är en del av projektet med flitfallor. Genom projektet eftersträvas att de sammanlagda verkningarna av olika förmåner och beskattningen i högre grad än i dag skall sporra till arbete.

Propositionen ansluter sig till budgetpropositionen för 1997 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft vid ingången av 1997.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Lagstiftning och praxis

Rätten till utkomststöd och försörjningsplikten

Om rätten till utkomststöd stadgas i socialvårdslagen (710/82). Enligt lagens 30 § 1 mom. är den berättigad till utkomststöd som är i behov av stöd och inte kan få sin utkomst genom förvärvsarbete eller verksamhet som företagare, genom andra inkomster eller tillgångar eller genom omvårdnad från en sådan persons sida som är försörjnings-

pliktig gentemot honom eller på annat sätt. Stadgandet uttrycker dels en subjektiv rätt för en person att få utkomststöd, dels att utkomststödet är en stödform som kommer i sista hand. Som primära i relation till erhållande av utkomststöd betraktas sökandens egna inkomster och tillgångar samt omvårdnad av en försörjningspliktig och även andra faktiska sätt genom vilka en person får sin utkomst.

Med försörjningsplikt avses i socialvårdslagen enligt lagens 30 § 2 mom. skyldighet att dra försorg om sitt eget uppehälle och sin egen vård samt i den omfattning som stadgas i äktenskapslagen (234/29), i lagen om

underhåll för barn (704/75) och i annan lag även om sin makes samt eget och makens minderåriga barns och adoptivbarns uppehälle och vård. I definitionen av försörjningsplikt sägs således också att en person skall dra försorg om sitt eget uppehälle, vilket betonar en persons eget ansvar för sin utkomst.

Enligt lagen om underhåll för barn har barn rätt till tillräckligt underhåll, för vilket föräldrarna svarar efter sin förmåga. Med stöd av 3 § 1 mom. lagen om underhåll för barn upphör barnets rätt att få underhåll av föräldrarna när barnet fyller 18 år.

Om en myndig person studerar, kan hans föräldrar vara skyldiga att svara för kostnaderna för hans utbildning. Enligt 3 § 2 mom. lagen om underhåll för barn svarar föräldrarna för kostnaderna för barnets utbildning även efter det att barnet har fyllt 18 år, om detta prövas skäligt. Härvid beaktas särskilt barnets anlag, utbildningstiden och kostnaderna för utbildningen samt barnets möjligheter att efter avslutad utbildning självt svara för kostnaderna för denna. Det stadgas inte om någon övre åldersgräns för föräldrarnas ansvar.

I en handbok av social- och hälsovårdsministeriet som har karaktären av rekommendation och som gäller beviljandet av utkomststöd (social- och hälsovårdsministeriets handböcker 1994:2) behandlas denna skyldighet med tanke på bedömningen av behovet av utkomststöd. Enligt handboken bör hänsyn tas till studerandens och föräldrarnas helhetssituation vid bedömningen av föräldrarnas skyldighet att delta i kostnaderna för utbildning som ett myndigt barn deltar i. Vid bedömningen bör man beakta bägge föräldrarnas faktiska betalningsförmåga, på vilken förutom inkomster och tillgångar också föräldrarnas övriga försörjningsansvar inverkar. Dessutom bör studerandens ålder beaktas, liksom även i vilken mån han de facto har övergått till att leva ett självständigt liv skilt från föräldrarna.

Vidare konstateras i handboken att ju äldre personen i fråga är och ju längre han har bott åtskilt från sin ursprungliga familj, desto osannolikare är det att han får sitt uppehälle av föräldrarna. Om det däremot har utretts att studerandens föräldrar kan ta hand om och faktiskt också tar hand om kostnaderna för sitt barns utbildning, är det inte motiverat att bevilja utkomststöd.

Möjligheten för en myndig studerande att

få underhåll av föräldrarna grundar sig dock inte på den försörjningsplikt beträffande ett minderårigt barn som nämns i 1 mom. och preciseras i 2 mom. i socialvårdslagens 30 §, som gäller utkomststöd, utan denna möjlighet har betraktats som ett sådant annat sätt för studeranden att få sin utkomst eller en del därav som avses i 30 § 1 mom. socialvårdslagen.

Verkningarna av föräldrarnas understöds-möjligheter när det gäller systemet med utkomststöd

Vid beviljandet av utkomststöd beaktas det att föräldrarna svarar för kostnaderna för sitt barns utbildning som ett sätt för barnet att få sin utkomst.

Föräldrarna kan i praktiken understöda ett barn som deltar i utbildning mer än vad 3 § 2 mom. lagen om underhåll för barn förpliktat dem till. Föräldrarna kan också understöda ett myndigt barn som inte deltar i utbildning och på vilket nämnda stadgande i lagen om underhåll för barn inte alls kan tillämpas. Också i dessa situationer då föräldrarna de facto betalar understöd skall den hjälp den unga personen får av föräldrarna, liksom alla hans övriga faktiska inkomster och tillgångar, beaktas vid bedömningen av behovet av utkomststöd. En praktisk svårighet är att det är svårt att bevisa denna hjälp, om den unga personen när han ansöker om stöd inte omtalar den hjälp han får.

I 34 § socialvårdslagen stadgas om de särskilda situationer då utkomststödet kan återkrävas hos understödstagaren eller hos den gentemot honom försörjningspliktige. Möjligheten att återkräva stödet hos den gentemot understödstagaren försörjningspliktige gäller i förhållandet mellan föräldrar och barn för närvarande endast föräldrar till personer under 18 år. Utkomststöd som beviljats en myndig studerande kan inte återkrävas hos hans föräldrar. Om föräldrarna vägrar att understöda ett myndigt barn innebär detta i praktiken att personen i fråga skall beviljas nödvändig utkomst i form av samhälleligt stöd.

Ett problem när det gäller systemet med utkomststöd har blivit att man vid beviljandet av stöd till en myndig ung person som studerar måste utreda föräldrarnas möjligheter att understöda honom. Om en ung person däremot inte studerar, finns det inte någon möjlighet att utreda detta, eftersom för-

äldrarna inte har något försörjningsansvar. Utkomststöd skall således beviljas, om någon annan ung person än en studerande beträffande inkomster och tillgångar är berättigad till stöd, oberoende av vilka föräldrarnas möjligheter annars är att understöda honom.

2. Föreslagna ändringar

Enligt arbetsgruppen "Flitfällorna", som utrett de sammanlagda verkningarna av inkomstöverföringarna, beskattningen och serviceavgifterna (statsrådets kanslis publikationsserie 1996/5), börjar ungdomarnas självständiga rättigheter till sociala förmåner och avslutas beaktandet av föräldrarnas förutsättningar att stöda dem för tidigt. Arbetsgruppen föreslog att villkoren för erhållande av utkomststöd ses över för att alternativa stöd skall sporra ungdomarna till studier och arbetspraktik och för att överksamma ungdomar inte skall få stödet lättare än studerande eller ungdomar som praktiserar för ett arbete. Föräldrarnas försörjningsplikt, som nu gäller en studerande ung myndig persons utbildningskostnader, bör enligt arbetsgruppen utsträckas till att gälla också överksamma ungdomar.

Därför föreslås att grunderna för beviljande av utkomststöd ses över så, att föräldrarnas möjligheter att stöda sitt barn beaktas vid beviljandet av stödet.

Det föreslås att reformen genomförs genom en ändring av socialvårdslagen så, att föräldrarna skall vara skyldiga att understöda en ung person i åldern 18—20 år vid erhållandet av en nödvändig utkomst, om detta prövas skäligt. Skyldigheten begränsas till högst det belopp som personen i fråga annars för eget behov skulle beviljas i dylikt stöd. Uppfyllandet av denna skyldighet betraktas i förhållande till utkomststödet som ett sådant sätt för den unga personen att skaffa nödvändig utkomst som kommer i första hand. Understödsskyldigheten skall dock inte gälla sådana situationer när den unga personen lever i eller har levt i äktenskap eller har barn.

Föräldrarnas ansvar utvidgas i praktiken inte jämfört med i dag i sådana situationer där föräldrarna med stöd av lagen om underhåll för barn svarar för kostnaderna för en ungs utbildning. Föräldrarnas understödsskyldighet förlängs med tre år efter försörjningspliktens upphörande beträffande ungdomar som inte studerar och som inte

själva kan skaffa sin utkomst genom arbete, verksamhet som företagare eller med hjälp av samhällets primära utkomstsskydd.

Det kan uppskattas att ungdomar som nyligen uppnått myndighetsåldern ofta har relativt fasta band till sina föräldrar. Definitionen av en ung person som en som är yngre än 21 år ingår i dag i barnskyddslagen (683/83), som hör till socialvårdslagstiftningen. Fram till 1970 var samma åldersgräns på 21 år gräns för föräldrarnas offentligt rättsliga försörjningsansvar enligt lagen om socialhjälp (116/56).

Det föreslås att vid bedömningen av skäligheten i fråga om föräldrarnas understödsskyldighet särskilt skall beaktas motsvarande omständigheter som vid fastställandet av föräldrarnas underhållsansvar i fråga om ett minderårigt barn. Dessutom beaktas de förpliktelser som följer av de faktiska familjeförhållandena. Avsikten är att det att understödsskyldigheten uppfylls på behörigt sätt inte skall leda till att föräldrarna eller personer som är beroende av dem för sin försörjning behöver utkomststöd. Enligt 36 § 1 mom. socialvårdslagen får återkrav av utkomststödet inte äventyra den ersättningskyldiges utkomst eller utkomsten för en person som han drar eller är skyldig att dra försorg om. Eftersom föräldrar som är understödsskyldiga betraktas som sådana ersättningsskyldiga som avses i stadgandet, får det att understödsskyldigheten behörigen uppfylls inte äventyra föräldrarnas utkomst eller utkomsten för sådana personer som är beroende av dem.

På grund av utredandet av föräldrarnas ekonomiska ställning är det nödvändigt att stadga om skyldighet för föräldrarna att lämna myndigheterna inom socialvården uppgifter och om föräldrarnas rätt att få veta varför uppgifterna skall lämnas samt om rätten att av grundad anledning få uppgifter om material som gäller en ung klient i åldern 18—20 år.

Om kommunen när den överväger beviljande av utkomststöd bedömer att föräldrarna har möjlighet att understöda den unga personen, beviljas utkomststöd inte alls eller endast delvis. Enligt principerna för systemet med utkomststöd skall stöd dock alltid beviljas om en person de facto blir utan nödvändig utkomst. Om en ung person således i praktiken inte får något understöd av sina föräldrar, skall kommunen bevilja stöd efter att ha fått en utredning gällande detta.

Med andra ord kvarstår i fråga om personer i åldern 18—20 år bedömningen av behovet av utkomststöd, markbeloppet av stödet och den subjektiva rätten att få utkomststöd oförändrade i lagstiftningen, med undantag av det föreslagna tillägget enligt vilket en understödsskyldighet med avseende på ovan nämnda unga personer införs för föräldrarna.

Det stadgas särskilt att stöd som betalats till en ung person också kan återkrävas hos en förälder som är skyldig att understöda personen i fråga. I frågor som gäller återkrav har föräldrarna besvärsmätt så som stadgas i socialvårdslagen.

3. Propositionens verkningar

3.1. Ekonomiska verkningar

Enligt statistiken över utkomststödet omfattades 35 200 sådana hushåll som förestods av en person i åldern 18—20 år av utkomststödet 1994. Av dessa var ca 30 400 ensamstående, 4 380 levde i äktenskap eller under äktenskapsliknande förhållanden och 488 var ensamförsörjare. År 1997 uppskattas antalet personer i åldern 18—20 år som ansöker om utkomststöd vara i samma storleksklass, dvs. detta är den krets av personer i fråga om vilka föräldrarnas understödsskyldighet enligt propositionen skall utredas. På basis av statistiken finns inga uppgifter att tillgå om hur stort det antal unga klienter är i fråga om vilka föräldrarnas inkomster och förmögenhet skulle leda till att ansökan om utkomststöd avslås eller att stödbeloppet nedsätts. Med stöd av vissa undersökningar kan det antas att åtminstone ca en fjärdedel av dem som nu erhåller utkomststöd kommer från sådana familjer där föräldrarna har erhållit utkomststöd. På basis av en grov uppskattning kan det antas att ca en fjärdedel av de unga klienter som erhåller utkomststöd, dvs. ca 7 000 personer, är sådana att föräldrarnas inkomster inverkar på erhållandet av utkomststöd eller på stödets storlek.

Det är svårt att uppskatta kostnadsverkningsarna av reformen, men de uppskattas bli relativt små. År 1994 betalades till personer i åldern 18—20 år i genomsnitt 1 446 mk per månad och hushåll i utkomststöd. Beloppet av det stöd som betalades till unga var något mindre än utkomststödet i genomsnitt, vars belopp 1994 var 1 585 mk per månad

och hushåll.

De unga erhåller utkomststöd under en klart kortare period än understödstagarna i genomsnitt. Ungdomar i åldern 18—20 år erhöll 1994 stöd under 3,8 månader genomsnitt, medan motsvarande siffra för alla understödstagare var i genomsnitt 4,8 månader. På samma sätt erhöll 60 % av de unga stöd under högst 3 månader, medan motsvarande andel av alla understödstagare var 51 %.

Eftersom nivån på utkomststödet grunddel efter 1994 endast har indexjusterats med knappt 2 %, antas att nivån på det stöd som betalas förblir i stort sett oförändrad. Om det antas att föräldrarnas understödsförmåga beaktas i fråga om det ovan uppskattade antalet, dvs. 7 000, ungdomar och beloppet av detta understöd är i genomsnitt hälften av det tidigare betalda stödet, blir inbesparings-effekten när det gäller utgifterna för utkomststödet till följd av reformen på årsnivå ca 19 milj. mk, varav statsandelen är ca 5 milj. mk. På grund av osäkerhetsfaktorer som hänför sig till kostnadsförslagen har i budgetförslaget för 1997 inga kostnadsverkningsupptagits under statsandelmomentet (33.32.30), trots att kommunernas utgifter för utkomststödet beräknas minska något på grund av reformen.

3.2. Verknings för hushållen

För unga utkomststödklienters del innebär reformen att föräldrarnas möjligheter att understöda en ung person för att trygga hans utkomst nu skall utredas också i fråga om andra än studerande. Detta kommer beträffande en del av dem som ansöker om stöd att i någon mån fördröja behandlingen av ansökningarna. Å andra sidan beviljas sökanden stöd om han är i brådskande behov av sådant, men detta kan senare återkrävas också hos föräldrarna. Reformens verkningar för dem som ansöker om stöd behandlas också nedan i det kapitel som gäller lagstiftningsordningen.

På grund av reformen ökar understödsansvaret för föräldrarna till unga personer och således också utgifterna för deras hushåll. Som störst omfattar understödsansvaret för en ung person beloppet av utkomststödet grunddel (2 021 mk/mån. för en ensamstående i kommungrupp I) samt de övriga utgifter enligt statsrådets beslut som skall beaktas i behövlig utsträckning. Grunddelen till en person i åldern 18—20 år som bor hos sina

föräldrar är som störst 1 475 mk/mån. (kommungrupp I). Ju bättre föräldrarnas ekonomiska ställning är, desto större är den andel av de nämnda utgifterna som föräldrarna skall svara för.

På basis av den uppskattning som görs i punkt 3.2. blir föräldrarnas understödsansvar i genomsnitt 720 mk per månad under en tidsperiod av i genomsnitt 3—4 månader för varje ung person som skall understödhas.

4. Beredningen av propositionen

Propositionen grundar sig på de förslag gällande samordning av stödet och klarare incitament till ungdomar som en styrningsgrupp på ministernivå, dvs. arbetsgruppen "Flitfällorna", våren 1996 utarbetade.

Förslaget korresponderar med det förslag som gjorts upp av den av social- och hälsovårdsministeriet tillsatta arbetsgruppen för utredning av en samordning av utkomststödet, studiestödet och arbetsmarknadsstödet (SHM 1995:25).

DETALJMOTIVERING

1. Reformen

30 §. I paragrafen stadgas för närvarande om rätten till utkomststöd. Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 3 mom., i vilket stadgas om föräldrarnas skyldighet att understöda ett myndigt barn. Skyldigheten gäller ungdomar i åldern 18-20 år. En förutsättning för att skyldighet skall uppkomma är att personen i fråga är i behov av utkomststöd. Den unga personens inkomster och tillgångar samt utgifter utreds på det sätt som bestäms i socialvårdslagen och i statsrådets beslut om de allmänna grunderna för utkomststöd (988/93). Även om den unga personen befins vara i behov av stöd, begränsas föräldrarnas skyldighet att understöda honom av skälighetsprövning.

I det nya 4 mom. begränsas understödsskyldigheten så att den inte omfattar ungdomar som lever i äktenskap och ungdomar som har egna barn.

30 a §. I paragrafen stadgas om de omständigheter som skall beaktas vid prövningen av skäligheten i fråga om den skyldighet att betala understöd som avses i 30 § 3 mom. Vid prövningen beaktas föräldrarnas ålder, arbetsförmåga och deras möjligheter att delta i förvärvsarbete, deras på lag grundade försörjningsansvar samt motsvarande förpliktelser som beror på de faktiska familjeförhållandena. Med försörjningsansvar avses försörjningsplikt på det sätt som stad-

gas härom i 30 § 2 mom. socialvårdslagen samt sådant understödande av utbildning som avses i lagen om underhåll för barn.

Med sådana förpliktelser som motsvarar försörjningsansvar och som beror på de faktiska familjeförhållandena avses dels sådana på lagstiftningen grundade ekonomiska förpliktelser som följer av de faktiska familjeförhållandena, dels ett ansvar som följer av praktiska situationer, t.ex. omvårdnad om personer som bor i samma hushåll. I lagstiftningen inverkar de faktiska familjeförhållandena på beloppet av vissa sociala förmåner och på vissa avgifter som uppbärs för offentlig service. T.ex. kan förhöjningen av barnbidraget till ensamförsörjare endast betalas till den som faktiskt är ensamförsörjare. När de avgifter som uppbärs för social- och hälsovårdstjänster bestäms kan också en sambo betraktas som en sådan person som hör till familjen.

Stadgandet gör det möjligt att vid skälighetsprövningen beakta också andra omständigheter än de som räknats upp ovan.

33 §. Paragrafen begränsar återkrav av utkomststödet hos understödstagaren och den som är försörjningspliktig gentemot honom till de situationer om vilka stadgas nedan i socialvårdslagen. Det föreslås att paragrafen kompletteras med ett omnämnande om en förälder som avses i 30 § 3 mom.

34 §. Enligt 1 mom. 4 punkten kan det kommunala organet, då det fattar beslut om

att bevilja utkomststöd, samtidigt bestämma att utkomststödet eller en del av det skall återkrävas hos den gentemot understödstagaren försörjningspliktige, om han uppsåtligt har försummat sin försörjningsplikt. Det föreslås att detta skall gälla också i fråga om föräldrarnas skyldighet enligt 30 § 3 mom. att understöda en ung person.

I 2 mom. stadgas om återkrav av stödet i sådana fall då understödstagaren eller en gentemot denne försörjningspliktig uppsåtligt har lämnat vilseledande uppgifter och beviljandet av stöd har grundat sig på dessa uppgifter. Också i detta stadgande jämföras en förälder som avses i 30 § 3 mom. med en understödstagare och en gentemot en understödstagare försörjningspliktig.

40 §. Stadgandet i 1 mom. gäller i dag skyldigheten för en socialvårdsklient och dennes förmyndare att lämna tjänsteinnehavare och det kommunala organet upplysningar. Skyldigheten att lämna upplysningar utsträcks till att gälla också en förälder som avses i 30 § 3 mom.

På samma sätt garanteras i 2 mom. en förälder som avses i 30 § 3 mom. motsvarande rätt att få veta till vilket ändamål upplysningarna används vid lämnandet av socialvård som socialvårdsklienter och deras förmyndare har i dag.

I 40 § 4 mom. stadgas om en förmyndares rätt att få uppgifter om handlingar och material som rör en socialvårdsklient. Också här jämföras en förälder som avses i 30 § 3 mom. med förmyndare.

Dessutom uppdateras stadgandet i 1, 2 och 4 mom. så, att med förmyndare jämföras också minderåriga barns vårdnadshavare.

2. Närmare stadganden och bestämmelser

Propositionen medför inget omedelbart behov av ändringar i socialvårdsförordningen (607/83) eller av revidering av statsrådets beslut om de allmänna grunderna för utkomststöd.

3. Ikraftträdande

Den föreslagna lagen ansluter sig till projektet gällande flitfällorna och föreslås träda i kraft vid samma tidpunkt som huvudparten av de övriga lagar och bestämmelser på lägre nivå som hänför sig till projektet. Lagen föreslås därför träda i kraft vid ingången av

1997.

4. Lagstiftningsordning

I 15 a § 1 mom. regeringsformen stadgas att var och en som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv har rätt till oundgänglig utkomst och omsorg.

I regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av grundlagarnas stadganden om de grundläggande fri- och rättigheterna (RP 309/1993 rd) konstateras att förutsättningen för denna rätt är att personen i fråga inte själv förmår skaffa sig denna trygghet eller att han inte erhåller sådan genom andra socialskyddssystem eller av andra personer. Förutsättningarna för att få hjälp utreds från fall till fall genom behovsprövning.

Enligt grundlagsutskottets betänkande (GrUB 25/1994 rd) är det fråga om en subjektiv rätt som tillkommer var och en. I ovan nämnda regeringsproposition hänvisas till att utkomststödet är ett av de nuvarande stödsystemen som tryggar grundförutsättningarna för ett människovärdigt liv.

Det kan uppskattas att förslaget gällande ändring av villkoren för utkomststöd i någon mån minskar 18—20-åringars rätt till utkomststöd jämfört med i dag. Reformen utvidgar föräldrarnas ansvar för utkomsten närmast i fråga om andra unga personer än sådana som studerar. Erhållet av utkomststöd kan fördröjas, även om beslut om beviljande av stöd slutligen fattas, eftersom föräldrarnas möjligheter att understöda personen i fråga i allmänhet först måste utredas.

I en situation där utredningen av föräldrarnas möjligheter att ge understöd i praktiken fördröjer stödet till den grad att den unga personen i fråga blir utan utkomst, skall utkomststöd dock beviljas enligt de allmänna principerna för systemet. I motiveringen till socialvårdslagen (RP 102/1981 rd) framgår saken bl.a. av konstaterandet att en faktisk brist på medel för att trygga uppehållet är en tillräcklig förutsättning för att utkomststöd skall beviljas. Principen framgår också av den reglering som gäller återkrav av stödet. Enligt 34 § 1 mom. I punkten socialvårdslagen kan det bestämmas att utkomststödet eller en del av det skall återkrävas hos understödstagaren, om han har inkomster eller tillgångar eller har rätt till förmån som tryg-

gar hans underhåll, men dessa inte står till hans förfogande eller av annat skäl inte kan användas av honom då stöd lämnas.

I ett sådant fall då ansökan om utkomststöd avslås eller stöd beviljas till ett mindre belopp med hänvisning till föräldrarnas understödsskyldighet, måste den unga personen själv be om understöd av föräldrarna. Föräldrarna kan besluta sig för att åtminstone till en del understöda honom på något annat sätt än genom att ge pengar, t.ex. genom att erbjuda mat och fri bostad. Om den unga personen anser att det underhåll han får av föräldrarna inte är tillräckligt, kan han på nytt vända sig till kommunens socialbyrå. Utkomststöd skall beviljas också i detta fall, om det utreds att den unga personens påstående stämmer.

Vid reformen utesluts således ingen grupp av personer från kretsen av dem som erhåller utkomststöd, utan också i fråga om personer i åldern 18–20 år kvarstår en subjektiv rätt att få utkomststöd som en förmån i sista hand. Stödets belopp ändras inte heller. De ovan nämnda svagheterna vid erhållandet av stöd kan redan i dag gälla sådana unga personer i fråga om vilka föräldrarna är skyldiga att försörja dem eller delta i kostnaderna för deras utbildning.

Ändringen motiveras bl.a. med att ungdomar skall uppmuntras till att söka sig till arbete, arbetspraktik eller studier. Deras utkomst är då i allmänhet tryggad antingen genom deras egna inkomster eller samhällets primära stödformer, utan att de behöver vända sig till föräldrarna.

I 5 § regeringformen stadgas att alla är lika inför lagen. Enligt paragrafens 2 mom. får ingen utan godtagbart skäl ges en annan ställning bl.a. på grund av ålder. Riksdagens grundlagsutskott anser i sina utlåtanden gällande ändringarna i arbetsmarknadsstödet (GrUU 17/1995 rd och 17/1996 rd) att ungdomar kan särbehandlas vid erhållandet av förmåner.

Enligt förslaget ges personer i åldern 18–20 år vid prövningen av beviljandet av utkomststöd en särställning beträffande villkoren för erhållande av stöd men inte i fråga om rätten till stöd. Arrangemanget begränsas till unga som precis blivit myndiga.

Motiveringen till denna särställning är en samordning av stöden till unga med avseende på motivationssynpunkter. Enligt arbetsgruppen "Flitfällorna" är målet för samordningen av stöden till ungdomar att ungdom-

marnas rätt till självständiga förmåner förknippas med studier, arbetspraktik eller annat aktivt sökande av arbete, antingen med stöd av arbetsmarknadsåtgärder eller efter yrkesinriktad grundutbildning. De inbördes sporrarna i förmånssystemen bör i första hand stöda ungdomar att utbilda sig eller studera. Däremot bör man enligt arbetsgruppen begränsa beviljandet av sådana förmåner som inte förpliktar till studier eller arbetspraktik och sålunda inte förbättrar ungdomarnas färdigheter att leva ett självständigt liv.

Vidare konstateras i arbetsgruppens promemoria att redan de åtgärder som innebar en åtstramning av villkoren för erhållande av arbetsmarknadsstöd och om vilka beslut fattades i samband med reformen av utkomstskyddet för arbetslösa, på ett avgörande sätt kan styra sporrarna beträffande ungdomarnas förmåner i rätt riktning. Vid ingången av 1996 trädde en lag om ändring av lagen om arbetsmarknadsstöd (1705/95) i kraft. Enligt den är en person under 20 år som saknar yrkesutbildning inte berättigad till arbetsmarknadsstöd, om han utan godtagbart skäl bl.a. vägrar ta emot ett erbjudet arbete eller erbjuden utbildning eller arbetspraktik, eller om han vägrat delta i, avbrutit eller låtit bli att söka in till lämplig yrkesutbildning. Genom den lag om ändring av lagen om arbetsmarknadsstöd (665/96) som träder i kraft vid ingången av 1997 utsträcks det ovan nämnda villkoret till att gälla personer under 25 år.

Genom förslaget till ändring av socialvårdslagen strävar man efter att komplettera de tidigare ändringarna av förmånerna till ungdomar så, att utkomststödet för en person i åldern 18–20 år inte skall vara ett mera lockande alternativ än arbete, arbetspraktik eller studier. Som ett medel för att undvika att ungdomar rutinmässigt ansöker om utkomststöd föreslås att föräldrarnas understödsskyldighet utvidgas till att gälla ungdomar i de åldersklasser som ofta fortfarande bor i sina föräldrars hushåll eller som också annars på grund av åldern har fasta band till föräldrarna. Det är troligt att föräldrarnas råd i hög grad inverkar på de beslut som ungdomar i denna ålder fattar. Ett problem är visserligen att detta medel, med tanke på de sporrande verkningarna, skulle ha störst effekt på barnen till de föräldrar som har det relativt bra ställt ekonomiskt, som efter ändringen inte längre får samhälle-

ligt stöd. En annan motivering till det särskilda arrangemanget med understödsskyldighet för föräldrarna är att studerande och annan ungdom skall ges en så jämlik ställning som möjligt vid beviljandet av utkomststöd.

Såsom framgår av beskrivningen av propositionens ekonomiska verkningar är avsikten med åldergränsen i detta sammanhang inte att uppnå inbesparingar i den offentliga ekonomin.

Enligt regeringens uppfattning innebär den

föreslagna ändringen av förutsättningarna för beviljande av utkomststöd inte något väsentligt ingripande i den rätt om vilken stadgas i 15 a § 1 mom. regeringsformen, och den inkräftar inte heller på den jämlikhet om vilken stadgas i 5 § regeringsformen. På grund av att frågan ger rum för tolkning anser regeringen dock att grundlagsutskottets utlåtande bör inhämtas i saken.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av socialvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i socialvårdslagen av den 17 september 1982 (710/82) 33 §, 34 § 1 mom. 4 punkten och 2 mom. samt 40 § 1, 2 och 4 mom., av dessa lagrum 40 § 1 mom. sådant det lyder i lag av den 3 augusti 1992 (736/92), samt *fogas* till 30 § nya 3 och 4 mom. samt till lagen en ny 30 a § som följer:

30 §

 Utan hinder av vad som stadgas på annat ställe i lag är föräldrarna, om det prövas skäligt, skyldiga att understöda en person i åldern 18—20 år som är i behov av sådant utkomststöd som avses i denna lag med högst det belopp som annars skulle betalas i dylikt stöd för personens eget behov. Att föräldrarna uppfyller denna skyldighet betraktas som sådant annat sätt för personen i fråga att få sin utkomst som avses i 1 mom.

Skyldighet att betala understöd enligt 3 mom. föreligger dock inte, om en person i åldern 18—20 år lever i eller har levt i äktenskap eller om han har barn.

30 a §

Vid prövning av skäligheten i fråga om föräldrarnas skyldighet att understöda en person i åldern 18—20 år beaktas särskilt föräldrarnas ålder, arbetsförmåga och möjligheter att delta i förvärvsarbete, beloppet av till buds stående medel, deras på lag grundade försörjningsansvar samt motsvarande förpliktelser som följer av de faktiska familjeförhållandena.

33 §

Hos en mottagare av utkomststöd, hos en gentemot denne försörjningspliktig eller hos en förälder som avses i 30 § 3 mom. får utkomststödet inte återkrävas, om något annat inte stadgas nedan.

34 §

Då det organ som avses i 6 § 1 mom. fattar beslut om att bevilja utkomststöd, kan det samtidigt bestämma att stödet eller någon del därav skall återkrävas

 4) hos den gentemot understödstagaren försörjningspliktige, om han uppsåtligen har försummat sin försörjningsplikt, och hos en förälder som avses i 30 § 3 mom.

Har beviljandet av stöd grundat sig på vilseledande uppgifter som understödstagaren, en gentemot denne försörjningspliktig eller en förälder till understödstagaren som avses i 30 § 3 mom. uppsåtligen lämnat, kan kommunen, till den del beviljandet av stöd grundat sig på dessa uppgifter, återkräva stödet hos den som lämnat uppgifterna.

40 §

En socialvårdsklient och dennes vårdnadshavare, förmyndare samt, i de fall som avses i 30 § 3 mom., en förälder till en klient i åldern 18—20 år skall ge en tjänsteinnehavare och det organ som nämns i 6 § 1 mom. sådana upplysningar som är nödvändiga för lämnande av socialvård.

Innan upplysningar ges har klienten och dennes förmyndare, vårdnadshavare samt en sådan förälder till klienten som avses i 30 § 3 mom. rätt att få veta varför upplysningarna behövs, för vilket ändamål de används samt till vilken myndighets eller vilka tjänsteinnehavares kännedom de bringas eller kan bringas.

Vad som i 3 mom. stadgas om rätten för en socialvårdsklient att få uppgifter om handlingar och material som rör honom gäller också vårdnadshavare, förmyndare och en förälder som avses i 30 § 3 mom., då det finns grundad anledning därtill.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Denna lag tillämpas på sådana ansökningar om utkomststöd som har gjorts efter att lagen trätt i kraft.

Helsingfors den 4 oktober 1996

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Minister Terttu Huttu-Juntunen

Lag

om ändring av socialvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i socialvårdslagen av den 17 september 1982 (710/82) 33 §, 34 § 1 mom. 4 punkten och 2 mom. samt 40 § 1, 2 och 4 mom.,
av dessa lagrum 40 § 1 mom. sådant det lyder i lag av den 3 augusti 1992 (736/92), samt fogas till 30 § nya 3 och 4 mom. samt till lagen en ny 30 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

30 §

Utan hinder av vad som stadgas på annat ställe i lag är föräldrarna, om det provas skäligt, skyldiga att understöda en person i åldern 18—20 år som är i behov av sådant utkomststöd som avses i denna lag med högst det belopp som annars skulle betalas i dylikt stöd för personens eget behov. Att föräldrarna uppfyller denna skyldighet betraktas som sådant annat sätt för personen i fråga att få sin utkomst som avses i 1 mom.

Skyldighet att betala understöd enligt 3 mom. föreligger dock inte, om en person i åldern 18-20 år lever i eller har levt i äktenskap eller om han har barn.

30 a §

Vid prövning av skäligheten i fråga om föräldrarnas skyldighet att understöda en person i åldern 18—20 år beaktas särskilt föräldrarnas ålder, arbetsförmåga och möjligheter att delta i förvärvsarbete, beloppet av till buds stående medel, deras på lag grundade försörjningsansvar samt motsvarande förpliktelser som följer av de faktiska familjeförhållandena.

33 §

Hos mottagare av utkomststöd eller hos gentemot denne försörjningspliktig får utkomststödet inte återindrivas, om ej nedan annat stadgas.

33 §

Hos en mottagare av utkomststöd, hos en gentemot denne försörjningspliktig eller hos en förälder som avses i 30 § 3 mom. får utkomststödet inte återkrävas, om något annat inte stadgas nedan.

Gällande lydelse

34 §

Då det organ som avses i 6 § 1 mom. fattar beslut om att bevilja utkomststöd, kan det samtidigt bestämma att stödet eller någon del därav skall återkrävas

4) hos den gentemot understödstagaren försörjningspliktige, om han uppsåtligen försummat sin försörjningsplikt.

Har beviljandet av stöd grundat sig på vilseledande uppgifter som understödstagaren eller gentemot denne försörjningspliktig uppsåtligen lämnat, kan kommun, till de delar beviljandet av stöd grundar sig på dessa uppgifter, återindriva stödet hos den som lämnar uppgifterna.

40 §

En socialvårdsklient och dennes förmyndare skall ge en tjänsteinnehavare och det organ som avses i 6 § 1 mom. sådana upplysningar som är nödvändiga för lämnande av socialvård.

Innan upplysningar ges har klienten och dennes förmyndare rätt att få kännedom om varför upplysningarna behövs, för vilket ändamål de används samt till vilken myndighets eller vilka tjänsteinnehavares kännedom de bringas eller kan bringas.

Vad som i 3 mom. är stadgat om rätten för socialvårdsklient att få uppgift om handling och material rörande honom gäller även förmyndare, då befogat skäl därtill föreligger.

Föreslagen lydelse

34 §

Då det organ som avses i 6 § 1 mom. fattar beslut om att bevilja utkomststöd, kan det samtidigt bestämma att stödet eller någon del därav skall återkrävas

4) hos den gentemot understödstagaren försörjningspliktige, om han uppsåtligen har försummat sin försörjningsplikt, och hos en förälder som avses i 30 § 3 mom.

Har beviljandet av stöd grundat sig på vilseledande uppgifter som understödstagaren, en gentemot denne försörjningspliktig eller en förälder till understödstagaren som avses i 30 § 3 mom. uppsåtligen lämnat, kan kommunen, till den del beviljandet av stöd grundat sig på dessa uppgifter, återkräva stödet hos den som lämnat uppgifterna.

40 §

En socialvårdsklient och dennes vårdnadshavare, förmyndare samt, i de fall som avses i 30 § 3 mom., en förälder till en klient i åldern 18—20 år skall ge en tjänsteinnehavare och det organ som nämns i 6 § 1 mom. sådana upplysningar som är nödvändiga för lämnande av socialvård.

Innan upplysningar ges har klienten och dennes förmyndare, vårdnadshavare samt en sådan förälder till klienten som avses i 30 § 3 mom. rätt att få veta varför upplysningarna behövs, för vilket ändamål de används samt till vilken myndighets eller vilka tjänsteinnehavares kännedom de bringas eller kan bringas.

Vad som i 3 mom. stadgas om rätten för en socialvårdsklient att få uppgifter om handlingar och material som rör honom gäller också vårdnadshavare, förmyndare och en förälder som avses i 30 § 3 mom., då det finns grundad anledning därtill.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Denna lag tillämpas på sådana ansökningar om utkomststöd som har gjorts efter att lagen trätt i kraft.